

СТАНОВИЩЕ

**От проф. д-р Соня Колева Тончева, д.оз.н.
Директор на Филиал Шумен, МУ – Варна**

Адрес за контакти:

Електронен адрес: toncheva2960@abv.bg

по дисертационен труд за придобиване на
ОНС „доктор”
в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт,
професионално направление 7.4.Обществено здраве,
специалност: Управление на здравните грижи

Като член на научното жури съм определена със Заповед № Р-109-271/ 27.07.2020 г., на Ректора на МУ-Варна, ул. Марин Дринов №56, 9002, Варна.

Представям Становище, във връзка с процедура за присъждане на ОНС „Доктор“ на **Милена Милкова Тодорова** - асистент в катедра „Здравни грижи”, Филиал Шумен на Медицински университет Варна, докторант на самостоятелна подготовка към Катедра „Здравни грижи” в Медицински университет - Варна. Тема на дисертационният труд: **„РОЛЯ НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА В ПРОЦЕСА НА КРЪВОДАРЯВАНЕ“**. Научен ръководител: проф. д-р Соня Тончева, д. оз.н.

Представени са всички необходими документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на научния състав в Медицински университет - Варна.

1. Професионална биография, кариерно развитие и обвързаност с темата на дисертационния труд

Милена Милкова Тодорова е завършила базово образование - Медицинска сестра в ПМИ – гр. Шумен през 1995 г. През 2003г. получава ОКС „Бакалавър“ – специалност „Социални дейности“ Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Придобива и магистърска степен по Управление на здравните грижи в Медицински университет – Варна през 2015г. Придобитите образователни степени мотивират интереса на докторантката към проблемите на здравните грижи и оптимизиране на тяхната организация.

Професионалната си реализация ас. Тодорова започва през 1996 г. като медицинска сестра в „МБАЛ-Шумен” АД, Детско отделение и след това в Неонатологично отделение, където работи до 2006 г. През периода от 2006 г. до 2017г. Отделение по трансфузионна хематология. От 2017г. до настоящия момент е асистент в МУ Варна „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Филиал Шумен, Катедра „Здравни грижи”.

През 2019 г. ас. М. Тодорова придобива специалност „Обществено здравеопазване“ към МУ-Варна.

Непрекъснато е усъвършенствала професионалните си умения чрез участия в различни форми на продължаващо обучение, организирани от ДУ в МУ Варна, БАПЗГ и други авторитетни организации в областта на здравните грижи, езикова и компютърна подготовка.

Безспорно професионалната автобиография показва, че избраната тема на дисертационния труд е повлияна от професионалната реализация на ас. Тодорова и най – вече от натрупаният опит в Отделение по трансфузионна хематология на „МБАЛ-Шумен” АД, където тя работи повече от 10 години.

2. Административни документи, придружаващи процедурата за защита на дисертационния труд

Представените административни документи за участие в процедурата са подготвени в точно съответствие с академичните изисквания за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално

направление 7.4.Обществено здраве, научна специалност Управление на здравните грижи. Документите са в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в България и Правилника за неговото приложение, както и с **Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет.**

Заявлението до Ректора за допускане до защита е придружено с всички необходими документи на хартиен и електронен носител.

Приемам представеният автореферат в обем от 55 страници, който в структурно отношение представя съществените моменти от разработения дисертационен труд и дава пълна представа за концепцията, методологията, структурата и резултатите на дисертационното изследване. Нямам критични бележки.

Авторското портфолио включва участие с 4 публикации, в три от които ас. Тодорова е самостоятелен автор и една от публикациите е в сборник с доклади от научна конференция, където е първи автор. Представените публикации са направени през последните три години на дисертационното проучване и отразяват същностните положения в представеното дисертационно изследване.

3. Актуалност и дисертационност

Кръводаряването е хуманен, безвъзмезден акт на милосърдие и човешка солидарност към всеки, който страда от заболяване, обуславящо преливане на кръвни продукти или е пострадал при инцидент. Здравето на хората е проблем от особено съществено социално значение. Чрез кръводаряването се осигуряват безопасни и ефективни кръвни съставки за задоволяване на медицинските нужди на лечебните заведения. Актуалността на изследването е обусловена от факта и схващането, че медицинските сестри са ценен ресурс на съвременните здравеопазни системи. Те се явяват не само изпълнители на лекарски предписания, но и равностойни участници в процеса на медицинско обслужване на пациентите, със свои автономни функции и отговорности. В настоящият дисертационен труд е направено задълбочено и систематизирано проучване, както и цялостно изследване на **проблемът „Кръводаряване“** в контекста на дейностите на медицинската сестра. Актуалността на разработената дисертационна тема се подчертава с проученото мнение на респондентите и собствен опит и възможността чрез подобряване на качеството на здравните грижи да се привличат повече доброволни кръводарители. Отчитайки спецификата на работа на медицинската сестра в ТМ и професионалните ѝ компетенции авторката създава **Модел на професионално поведение на медицинската сестра при работа с кръводарителя.** Предложеният Модел обхваща дейността на медицинската сестра в различните етапи на процеса на кръводаряване. Прилагането на този Модел според ас. Тодорова ще повлияе положително върху психо емоционалното състояние на кандидат – донора, ще повиши удовлетвореността на кръводарителя от здравните грижи и ще увеличи значимостта на осъществения акт на кръводаряване.

Актуалността на разглежданата тема, отчитането на противоречията и недостатъчната научна разработка на проблема у нас е причина за определяне на темата на дисертационния труд.

Предложеният за разглеждане дисертационен труд третира съвременен медицински проблем, отнасящ се до оптимизиране дейността на медицинските сестри. Важен аспект от тяхната работа, като здравни професионалисти е проблемът за поддържане на качество в процеса на кръводаряване и чисто медицинските и социални аспекти на разглеждания проблем, както и значението му за цялото общество и в частност от нуждаещите се от кръвопреливане.

На съвременния етап медицинските сестри се разглеждат като ценен ресурс на здравеопазните системи във всички държави. Все повече се акцентира върху схващането, че медицинските сестри са равностойни участници в процеса на медицинско обслужване на пациентите, със свои автономни функции и носят отговорност за качеството на здравните грижи, независимо в каква медицинска дейност участват. Медицинската сестра, използвайки своето критично мислене може да формулира целта на дейността си, която в процеса на кръводаряване трябва да е насочена към постигане на удовлетвореност за кръводарителя. Това е предпоставка за осъществяване на последващо кръводаряване не само за нуждаещ се близък.

Качеството на здравните грижи в процеса на кръводаряване обуславят включването на донора в акции за доброволно и безвъзмездно кръводаряване. Тази авторска теза е доказана с научното проучване и поради това считам, че проучването на възможностите за оптимизиране на участието на медицинската сестра в процеса на кръводаряване има важно научно и практическо значение.

Проблемите, свързани с ролята на медицинската сестра в процеса на кръводаряване са от решаващо значение за осигуряване на достатъчно количество безопасна кръв, прилагана при хемотрансфузия. Разширените компетенции на Медицинската сестра, работеща в трансфузионната мрежа могат да имат принос за изграждане на обществена признателност и благодарност към кръводарителя. Медицинската сестра може да провежда обучение и здравно възпитание, насочено към младите хора по проблемите, свързани с даряване на кръв.

Ясно са формулирани и изследователски доказани са цел, задачи, работни хипотези. Прецизно е представен дизайнът на проучването, като са дефинирани обект, предмет и обхват на проучването, логически единици, технически единици, източници на набиране на информация, инструментариум на изследването, както и понятиен апарат и методите, които са използвани за неговото осъществяване.

В България не са познати подобни изследвания с аналогичен фокус и модел на формулирана авторска концепция и фокус. Съществуват малко на брой подобни публикации, засягащи лекарския труд в ХТМ у нас. Ето защо убедено възприемам настоящият дисертационен труд като опит за цялостно изследване за изясняване ролята на медицинската сестра в процеса на кръводаряване, както и обсъждане на социалните аспекти на този акт.

Всичко това ми дава основание да приема, че избраната тема е значима, актуална и дисертабилна.

4. Характеристики на дисертационния труд

4.1 Обем, структура, оформление и стил

Дисертационният труд съдържа 165 страници и е структуриран в пет основни глави. Включва 67 фигури, 10 таблици и 4 приложения.

Библиографският списък включва 172 литературни източника, от които 50 на кирилица, 103 на латиница и 19 интернет източника.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ към Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ - гр. Варна на 03.07.2020г.

Асистент Тодорова е определила ясно целта на дисертационния труд и са поставени осем задачи за постигането ѝ. Формулирани са четири работни хипотези.

Обемът, структурата и оформлението на дисертационния труд удовлетворяват изискванията към подобен род научни работи.

Съкращенията са дадени в самото начало на дисертацията, което улеснява четенето.

Изводите и заключенията към цялата дисертация, както и препоръките, адресирани към отговорните институции са написани с висока компетентност.

Стилът на изложението е ясен, съобразен с изискването за научно писане, което улеснява възприемането от по – широк кръг желаещи да се запознаят с разработеният от авторката проблем. По отношение на логиката на изложението – тя е спазена. Прави впечатление граматическата перфектност на текста.

В структурно отношение дисертационният труд следва класически вариант, който съдържа: **Въведение**, в което са поставени акцентите на основния проблем, целта и хипотезите и насоченост към изследователската теза на авторката. **Първа глава**, представлява литературен обзор по темата, а **Втората глава** съдържа подробно описание на целта, задачите, материали и методика на научното изследване. В **Третата глава** ас. Тодорова подробно и компетентно представя резултатите от собственото проучване и обсъждания. **Четвърта глава** – е центърът на дисертационното изследване, където авторката предлага своите изключително ценни инструменти за ролята и професионалното поведение на **Медицинската сестра в процеса на кръводаряване, теоретично обосновани и доказани чрез резултатите от проведеното проучване**. Оценявам високо разработените от М. Тодорова :

- *Алгоритъм за добра здравна грижа на медицинската сестра*, работеща в Трансфузионната мрежа в процеса на кръводаряване.
- *Модел на професионално поведение на медицинската сестра при работа с кръводарителя*, който обхваща дейността на медицинската сестра в различните етапи на процеса на кръводаряване.
- *Помощни средства, собствено разработени за целите на проучването*:
- ✓ *Информационна брошура* - за кръводаряване, относно местата и условията за даряване на кръв
- ✓ *Картичка за пълнолетие* - за привличане към донорство на навършилите 18 години

4.2 Изследователски подход и адекватност на използваните научни методи

На базата на проучен опит у нас и някои чужди страни, както и изхождайки от собствен опит в ХТЦ Шумен ас. Тодорова формулира авторската си концепция. Прави впечатление широка научна основа, на която се опира ас. Тодорова, обединявайки гледни точки и изследователски резултати от сферата на медицинската теория и практика.

Авторката е извършила голяма по обем изследователска работа с разработен изследователски инструментариум, който позволява стойностни измервания и заключения. Достойнство на работата подходящия подбор на изследователската извадка и териториалният обхват на научното проучване. При ясно определени критерии за включване на лицата в проучването са обхванати са **514** души, разпределени в три групи с:

Първа група – Кръводарители, които даряват кръв в специализираните структури от Трансфузионната мрежа в София, Варна, Шумен, Търговище, Добрич и Силистра (**n=229**).

Втора група – Реципиенти - пациенти, хоспитализирани в МБАЛ „Св. Анна“ - Варна, СБАЛОЗ „Д-р Марко А. Марков“ - Варна, УМБАЛ „Св. Марина“ - Варна; МБАЛ Шумен; КОЦ - Шумен; МБАЛ – Търговище, МБАЛ – Добрич (**n=245**).

Трета група – Медицински сестри, работещи в Трансфузионната мрежа, в София, Варна, Шумен, Търговище, Добрич и Силистра (**n=40**).

Надеждно са подбрани методите на научното проучване (**анкетен, документален и исторически метод**), които гарантират достоверност на получените резултати. Приложени са разнообразни статистически методи за обработка на първичната информация.

Ас. М. Тодорова успешно е извела и формулира своите констатации, оценки и обобщения, както и по подходящ начин е представила продуктите от реализираната си изследователска и аналитична работа. На тази база тя предлага своите практически подходи за оптимизиране участието на медицинската сестра в процеса на кръводаряване, обхващайки различни аспекти и изразявайки критично отношение към съществуващата реалност и нейния отговор от предизвикателството *медицинските сестри работещи в ХТМ да повишават непрекъснато качеството на здравните грижи*.

4.3 Препоръки и въпроси към докторантката:

Препоръчвам на докторантката да разшири публикационната си активност със публикации в издания с impact factor.

5. Оценка на приносите

Настоящото изследване създава за първи път възможност да се очертаят социално-медицинските аспекти на кръводаряването и да се търсят пътища за развитие и доказване на приноса на медицинската сестра в процеса на кръводаряване. На базата на резултатите от научното проучване, изводите и препоръките докторантката е формулирала приноси с теоретично – познавателно и приложно - практичен характер, от които по – важни са:

➤ Приноси с теоретично - познавателен характер

- Доказана е необходимостта от набиране и задържане на доброволни и безвъзмездни кръводарители, като гарант за осигуряване на безопасни количества кръвни продукти.
- Обосновани са задачите и функциите на медицинската сестра в структурата на Трансфузионната хематология, съобразно с глобалните стратегии на СЗО и нагласите и компетенциите на медицинската сестра в екипа за кръвовземане.

- Доказани са проблеми, възникващи в процеса на кръводаряване които биха довели до отказ от осъществяване на безвъзмездно даряване на кръв и водещите причини за нежеланието и мотивиращите фактори за осъществяване акта на кръводаряване.

➤ **Приноси с приложно-практичен характер**

- Разработен е **Алгоритъм за добра здравна грижа на медицинската сестра**, работеща в Трансфузионната мрежа,
- Създаден е **Модел на професионално поведение на медицинската сестра, при работа с кръводарителя**,
- Предложени са собствено разработени информационни материали - **Картичка за пълнолетие и Брошура за кръводаряване**, за привличане на млади хора и повишаване информираността на желаещите да дарят кръв.

Разработеният дисертационен труд е достатъчен по обем и може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси. Високо оценявам неговата оригиналност, както и задълбоченият анализ и считам, че той трябва да бъде представен пред институциите, към които авторката отправя препоръки, както и да намери място в различни научни форуми и списания за представяне на констатациите и резултатите, свързани с дейността на медицинската сестра, работеща в Трансфузионната мрежа.

Ас. Милена Тодорова покрива напълно приетите от МУ- Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”.

6.Лични впечатления

Познавам лично ас. М. Тодорова от времето когато беше студентка в ПМИ Шумен и в последствие като обучаваща се в магистърската програма по Управление на здравните грижи в МУ Варна. Винаги е правила впечатление на любознателна студентка, задълбочена в усвояване на знания и умения и с доказани възможности да приоритизира проблемите, да търси конструктивни решения и да се справя в различни ситуации. Убедено считам, че натрупаният практически опит, както и преподавателските ѝ умения са създали възможност да бъде подбран актуален за страната проблем, разработването на който обогатява практиката на медицинската сестра у нас. Придобитите умения чрез непрекъснато обучение в значителна степен допринасят за критичния поглед на докторантката към изследвания проблем във всичките му аспекти. Тодорова се отличава с откритост на характера, комуникативност, притежава умения за работа в екип, подчертана толерантност и коректност при взаимодействие със студенти, преподаватели и колеги от практиката. Изказвам удовлетвореност от съвместната работа като неин научен ръководител и стремежът и за научно израстване.

В заключение: Въз основа на професионалното развитие, научните и учебно-преподавателски постижения и достойнствата на представения дисертационен труд съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав в МУ - Варна, давам положително становище и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантката **ас. Милена Милкова Тодорова да придобие ОНС „Доктор” по специалността „Управление на здравни грижи”**.

11.09.2020г.

Гр. Варна

проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.